

ges és a meg nem valósult.

És e kettő szembesítését soha nem volna szabad elodázní.

Láng Zsolt

Jegyzet

A Tamási-idézetek helye: Tamási Áron: *Énekes mardár. Székely népi játék*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1968; illetve: Tamási Áron: *Tiszta beszéd*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1981.

(1) SALLÓ LÁSZLÓ: *Tamási Áron színpadi játéka*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. – Az egész kötet kiváló példája egy ún. hagyományos irodalomfelfogásnak. Művészi szerkezetek pragmatikus kijátszása poros, ideologikus célok érdekében – tanárosan visszadobva a labdát –, jóllehet a művészet és irodalom valóságátartalma semmivel sem kevesebb, nem áll alacsonyabb fokon, mint a nappalik józan valóság,

funkcióját tekintve azonban egészen más állagú szerkezet. A művészet és főképp az irodalom gyakran összekeveredett életmentő erkölcsjavító etc. programokkal. E hagyományosnak nevezett irodalomfelfogás a mai napig „hajtogatja” a maga dobozait, és kánonjának kidolgozásában eltekint a horizontján túli képződményektől. Salló dolgozata kiváló kompendiuma e hagyománynak. A névvel megjelölt idézetek leginkább az ő könyvéből valók. Védelmére szolgáljon azonban, hogy könyve áldozata és nem kohója a fentebb kárhözottatott szemléletnek.

(2) SÜTŐ ANDRÁS: *Ábel kacagása és szomorúsága. Előszó.* = TAMÁSI ÁRON: *Rendes feltámadás. Válogatott novellák*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1968.

(3) = NÉMETH LÁSZLÓ: *A minőség forradalma – Kisebbségben I-II.* Püski Kiadó, Bp. 1992, 488. old. (4) = Uo., 785. old.

(5) K. Jakab Antal írja 1967-ben, az Utunkban közölt színikritikájában: „A csodákban a minden dramaturgiai kötöttségen átgázoló nyelvi humor és fantázia, nem pedig a minden poklon átgyőzedelmeskedő szerelem jelképét kell keresnünk.”

Hadsereg Erdélyben a 16–17. században

A magyar könyvkiadás nem túl nagy számban jelentet meg hadtörténeti munkákat, jóllehet rendszeresen utalunk arra, hogy a magyar történelem 1100 éves kárpát-medencei időszakában szinte kevesebb békés időszakot találunk, mint háborúktól, csatáktól, forradalmaktól terheset. Természetesen így vannak ezzel Európa, de még inkább Közép-Európa államai is, hiszen a honalapítástól a honmegtartásig nem kevés vér folyt el a Kárpátok bércein kívül és belül egyaránt.

A hadtörténeti munkáknak természetesen nem kell minden esetben az „öldöklésről” szólniuk, hanem azoknak egy-egy időszak vagy valamely terület meghatározó katonai erejének a bemutatása is feladatuk lehet. Ilyen kötetet olvashat az érdeklődő, ha kezébe veszi B. Szabó János és Somogyi Győző *Az Erdélyi Fejedelemség hadserege* című közös munkáját. A szerző és a festőművész közös munkája eredményeként egy igen szép kiállítású kötet került az árusokhoz, egy olyan könyv, amely a 16–17. századi Erdély történelmével, hadtörténelmével ismertet meg bennünket közelebről.

B. Szabó János egyetemi tanulmányai során került közelebbi ismeretségbe a had-

történelemmel, és kutatásait az Erdélyi Fejedelemség haderejére vonatkozóan folytatta. E kutatások összegezése e népszerűsítő-ismeretterjesztő munka.

A szerző négy nagyobb fejezetre osztotta kötetét. Az első fejezetben – *Történeti bevezetés* – az Erdélyi Fejedelemség létrejöttéről, Közép-Európában elfoglalt helyéről, valamint létezésének okairól ad áttekintést. A második fejezet – *A hadsereg részei* – részletesen foglalkozik az erdélyi hadszerkezettel, annak megújuló, hagyományos szervezetével és a fizetett hadakkal is. Utóbbiaknál meg tudhatjuk, hogy melyek is voltak az „udvari hadak”, milyen szoldos csapatok álltak a fejedelemség szolgálatában, milyen fizetséget kaptak stb.

Ugyanezen rész mutatja be a tüzéséget, a tábori személyzetet és a műszaki alakulatokat is, de itt kapunk áttekintést a végvárakról is.

A harmadik fejezet a hadvezetés kérdését vizsgálja: kik és miként vezették a hadakat, milyen „jogosítványokkal” rendelkeztek a parancsnokok, milyen taktikai és hadvezetési ismeretekkel bírtak a „hadvezérek” stb. Szó esik arról is, hogy a katonáskodás milyen társadalmi előrelépést biztosíthatott a katonáskodóknak, kikből kerültek ki a tisztek és kikből a legénység.

A negyedik fejezetben a szerző a hadsereg felszerelésével, fegyverzetével foglalkozik. E részből képet kaphatunk a 16–17. században alkalmazott fegyverekről és azok hatásáról. Megtudhatjuk, hogy melyek voltak az Erdélyi Fejedelemség hadserege által használt fegyverek előnyei és hiányosságai, miben voltak azok azonosak a Nyugat-Európában alkalmazott fegyverekkel, illetve miben tértek el tőlük. A fegyverek mellett természetesen megismerkedh-

tünk a katonák ruházatával, a lószerszámokkal és egyéb felszerelési tárgyakkal is.

Az Erdélyi Fejedelemség – lélekszámához, területének nagyságához viszonyítva – jelentős haderő kiállítására volt képes a 16–17. században, pontosabban az utóbbi évszázad első évtizedeiben. Addig az eltérő sajátosságok ellenére is képes volt Közép-Európában az erdélyi érdekek érvényesítésére, a politikai akarat végrehajtására, támogatására. A 17. század második felében azonban már jelentős változások történtek. A fejedelemség jelentős területi veszteségek következtében csak kisebb létszámú haderőt tudott mozgósítani. Mivel Közép-Európában, az ott bekö-

vetkezett hadügyi forradalom eredményeként, egyre inkább az állandó, jól képzett, nagy létszámú hadseregek lettek a jellemzőek, az erdélyi haderő komoly felszereltségbeli és létszámiánnyal küzdött. Így, találónak érezzük, amikor a szerző azt írja, hogy „...amikor az erdélyi csapatoknak Lipót császár seregeivel kellett volna összemérnie erejüket (az 1680-as években – Sz. S. megj.), csupán a politikusok bölcsessége óvta meg az ország hadseregét a biztos vereségtől”. Úgy látszik, a hiányzó erőt lehetett bölcsességgel is pótolni; kár, hogy nem mindenkor és nem mindig ve-

szik ezt észre az arra hivatottak!

A könyv szövegét, mely nem új kutatási eredmények megjelenítése, hanem az eddigi ismeretek téma szerinti összegezése, igen jól illusztrálják Somogyi Győző rajzai, melyek a korabeli fegyverzetről és ruházatról adnak hiteles képet. Aki eleink hadakozása, hadszervezete mellett a ruházat- és viselettörténeti dolgok iránt is érdeklődik, jó áttekintést kaphat

*A harmadik fejezet
a hadvezetés kérdését
vizsgálja: kik és miként
vezették a hadakat,
milyen „jogosítványokkal”
rendelkeztek a parancsnokok,
milyen taktikai és had-
vezetési ismeretekkel bírtak
a „hadvezérek” stb.
Szó esik arról is,
hogy a katonáskodás
milyen társadalmi előre-
lépést biztosíthatott
a katonáskodóknak,
kikből kerültek ki a tisztek
és kikből a legénység.*

e könyvből ebből a témából is.

Végezetül dicsőően kell szólni a Zrínyi Kiadóról is, amely a kötetet német nyelvű rövid összefoglalóval jelentette meg, így a munka a németül olvasók számára is használhatóvá válik, míg a részletes bibliográfia a témában még inkább elmélyedni szándékozók segítségére szolgál.

(B. SZABÓ JÁNOS–SOMOGYI GYŐZŐ: *Az Erdélyi Fejedelemség hadserege*. Zrínyi Kiadó, Bp. 1996. 127 old.)

Szakály Sándor